

8. Об административных правонарушениях: Кодекс Российской Федерации от 30 декабря 2001 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://duma.consultant.ru/page.aspx?704699>
9. Об административных правонарушениях в Санкт-Петербурге: О внесении изменений в Закон Санкт-Петербурга и в отдельные Законы Санкт-Петербурга от 9 ноября 2011 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=SPB;n=117704>
10. Об административных правонарушениях: Кодекс Республики Беларусь от 21 апреля 2003 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=hk0300194&p2={NRPA}>
11. Об административных правонарушениях: Кодекс Республики Казахстан от 30 января 2001 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pavlodar.com/zakon/?dok=00524&uro=08046>
12. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/curmetal/detail/currency?period=daily>
13. О республиканском бюджете на 2012 – 2014 года: Закон Республики Казахстан от 24 ноября 2011 года / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.egov.kz/wps/portal/Content?contentPath=/library2/trud/tryd/mrp%202010&lang=ru>
14. Удод М.В. Правове регулювання адміністративних стягнень / М.В. Удод, Ю.Г. Рябчиць // Вісник Донецького національного університету. – Серія В: Економіка та право. – 2010. – Вип. 1. – С. 343.

УДК 342.953

ПРИРОДА ДОМОНОПОЛЬНОГО ІСТОРИЧНОГО ПЕРІОДУ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Костіна Е.В., здобувач

Національна академія внутрішніх справ

Дана стаття присвячена висвітленню історичного розвитку законодавства щодо захисту прав дитини, що має важливе значення для періодизації історії. Автор у статті, на підставі проведеного аналізу законодавства щодо захисту прав дитини виділяє три історичні періоди розвитку законодавства щодо захисту прав дитини: домонопольний; монопольний; післямонопольний.

Ключові слова: дитина, права, прав дитини, права людини, адміністративно-правовий захист та адміністративно-правовий захист прав дитини.

Kostina E.V. ПРИРОДА ДОМОНОПОЛЬНОГО ИСТОРИЧЕСКОГО ПЕРИОДА РАЗВИТИЯ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРАВ РЕБЕНКА / Национальная академия внутренних дел, Украина

Данная статья посвящена освещению исторического развития законодательства по защите прав ребенка, имеющего важное значение для периодизации истории. Автор в статье, на основании проведенного анализа законодательства по защите прав ребенка выделяет три исторические периоды развития законодательства по защите прав ребенка: домонопольный; монопольный; постмонопольный.

Ключевые слова: ребенок, права, прав ребенка, права человека, административно-правовая защита и административно-правовая защита прав ребенка.

Kostina E.V. NATURE OF TO AN EXCLUSIVE HISTORICAL PERIOD OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROTECTION OF CHILD RIGHTS / National academy of internal affairs, Ukraine

This article is devoted to the historical development of legislation on child protection, which is important for the periodization of history. Author of the article, based on our analytical analysis of legislation on child protection can be unambiguously identifies three historical periods of development of legislation to protect children's rights: domonopolnyy; monopoly; pisljamonopolnyy.

Key words: child rights, child rights, human rights, administrative and legal protection and administrative and legal protection of child rights.

Одним з основних методологічних законів є історико-порівняльний метод пізнання різних правових аспектів, використання якого в нашій статті дає можливість: показати виникнення адміністративно-правового захисту прав дитини на підставі аналізу адміністративного законодавства минулих років та практики його застосування; виявити тенденції розвитку державного регулювання суспільних відносин у зазначеній сфері та прослідкувати розвиток адміністративного законодавства щодо адміністративно-правового захисту зазначених відносин, що і є **метою** даної статті.

Проблему захисту прав дитини в Україні досліджували О.Ф. Скакун, С.Б. Гавриш, І.І. Котляр, Ю.А. Войцехівська, О.М. Сліпущко.

У суспільстві завжди є залишки минулого, основи сучасного і зародки майбутнього [1, 110], однак сьогодні ми спостерігаємо, що історія стала предметом гострих дискусій, які, на жаль, зумовлені не об'єктивним аналізом законодавства, а політизованим коментарем правової політики не по законах, а за думкою того чи іншого автора.

Для дослідження та засвоєння історичного розвитку законодавства щодо адміністративно-правового захисту прав дитини важливе значення має періодизація історії. Періодизація історії українського законодавства в літературі з історії держави та права України розглядається науковцями по-різному. На сьогоднішній день вчені виділяють від 5 до 19 періодів історії розвитку держави і права України. Слід відмітити, що історичний розвиток законодавства щодо адміністративно-правового захисту прав дитини неможливо розглядати без всебічного та повного дослідження базового законодавства України та міжнародного законодавства, що регулює захист прав дитини.

Отже, аналізуючи історію законодавства щодо адміністративно-правового захисту прав дитини, однозначно можна виділити три історичні періоди розвитку законодавства щодо адміністративно-правового захисту прав дитини: **домонопольний; монопольний; післямонопольний** [2, 4; 3, 4]. У даній статті ми маємо на меті проаналізувати докладніше **домонопольний** історичний період.

Домонопольний період охоплює дохристиянський, ранньохристиянський, християнський період та добу існування України в складі Російської Імперії до 1917 р. Даний період характеризується визнанням та врегулюванням правового статусу дитини та забезпечення її захисту. Цілком природно, що в рамках такої існуючої правової реальності не існувало спеціальних норм законодавства щодо адміністративно-правового захисту прав дитини, які б передбачали відповідальність за порушення прав дитини.

Доцільно зазначити, що раніше влада батьків повністю поширювалася на дитину, її життя цілком належало батькам, і кожен із батьків міг на свій розсуд розпорядитися нею [4, 54]. Отож, дорослі мали повну владу над дітьми, а дітям нічого не залишалось, як сприймати все це як належне, бо необізнаність населення про права та обов'язки дітей, необізнаність самих дітей завжди залишалась і залишається актуальною проблемою нашого суспільства.

Дослідження показали, що існувало право батьків віддавати своїх дітей у рабство ще до прийняття християнства. Категорія «діти» перебувала на одному щаблі з рабами, прислугами, родичами», причому такі підлеглі особи називалися «чадь» [5, 318]. Дослідник М.Ф. Владимирський-Буданов також визначав стан повної залежності дитини від своїх батьків [6, 472].

Слід зазначити, що ще у дохристиянські часи і у початковий період християнства дітей не розподіляли на законних і незаконнонароджених, оскільки допускалося наложничество [7, 9]. Відносини між батьками та дітьми регулювалися старовинними звичаями, що переходять у язичницьке минуле [4, 508.]. На наш погляд, адміністративно-правовий захист дитини на Русі в дохристиянський період можна було визначити як безправний, в результаті чого слід виділити наступні його риси: *необмежена батьківська влада; сім'я була патріархальною на чолі з батьком сімейства, до якого входили «діти, раби, і прийняті в сім'ю (приймаки) з чужої сім'ї»; абсолютне підпорядкування дитини волі батьків; виховання дітей відбувається в строгому дотриманні язичницьких звичаїв і традицій; повна відсутність прав у дитини.*

Однак, слід відмітити, що перші кроки законодавчої регламентації щодо адміністративно-правового захисту прав та інтересів дітей були зроблені ще за часів правління Ярослава Мудрого та Володимира Мономаха.

Так, дослідження джерел, дозволяє виявити норми і церковного і звичаєвого права, в яких регулюється правове становище дітей. Першою давньоруською пам'яткою, стала «Руська Правда», укладачем якої був Ярослав Мудрий. Цей документ складався з декількох частин. Перша відноситься до VII-VIII століть, а друга до середини XI століття. Що стосується третьої, то вона є продуктом діяльності Володимира Мономаха. Остання редакція містить більше згадок про права дітей. Наприклад, у ст.106 «Руської Правди» вже детально іде мова про дітей, як про спадкоємців, де передбачалося право за матір'ю залишати все своє майно за заповітом без обмеження будь-якого з дітей, синові чи дочці, як від першого, так і другого шлюбу, залежно лише ставленням до неї дітей. Так, ст.101 «Руської Правди» покладала обов'язок на вдову із малолітніми дітьми оберігати сімейне майно для передачі його дітям, і як обов'язок, виплатити дітям усе втрачене. Після хрещення Русі на зміну язичницьким приписами прийшли церковні [8, 75].

Так, до «Руської Правди» були внесені зміни, де почали ділити дітей на законних і незаконнонароджених. Так, ст.98 «Руської Правди» визначає незаконнонародженими дітьми, які не можуть бути спадкоємцями – «діти пана, народжених від «раби». Так, дослідження А.І. Загоровського показали, що в глибоку давнину до «рабьим» (дітям народженим від «раби») ставилися поблажливо, так для них не був закритий шлях навіть до великокняжецького престолу [9, 3]. Таким чином, у «Руській Правді» як першій пам'ятці історії права, на думку А.М. Нечаєвої, знайшли своє відображення звичаї XI-XIV віків, що стосуються деяких сторін адміністративно-правового захисту прав дитини.

Великий вплив на адміністративно-правовий захист прав дітей, зорієтувала християнська сімейна мораль. Так звана «Кормчая книга», яка містили в собі норми візантійського права, що регулювали питання укладення шлюбу, захисту прав подружжя та визначали становище і права дітей. Церква бере життя дітей під збереження своїх законів. Що ж стосується сімейного виховання дітей, то церква дотримувалася своєї постійної заповіді: «дети учить, ать чтят родитель своих» [10, 12]. Однак церква залишається безсилою перед продажем та даруванням батьками через голод своїх дітей приїжджому гостю. Мати могла продати дитину по нужді і, тоді на неї накладалося церковне покарання – покута. «Аще ли не имеа (то есть средств) продаст» то призначали 6 років подібного роду покарання.

Існувало на Русі гуманне ставлення до дітей, особливо кинутим і покинутим. За словами М. Ошаніна «сива давнина визнавала безперечним положення, що якщо покинута дитина не померла, то всі права на її життя належать тій особі, що її виховала, і він стає його законним рабом».

Отже, слід визначити, що ранньохристиянський період відзначений: двоїстим характером регулювання відносин, пов'язаних із дітьми (використовуються язичницькі звичаї та церковне право); не заборонялася продаж дітей своїми батьками; підпорядкування дитини волі батьків.

Іншою, видатною пам'яткою є «Домострой» (XVI ст.). У цьому джерелі держава спробувала врегулювати захист прав дітей, де простежується декілька тенденцій. Так, першою тенденцією можна назвати наступну заповідь: «Любите отца своего и мать свою, и послушайте их и повинуетесь им по Бозе во всем: и старость их чтите и немощь их и скорбь всякую от вся душа понесите на своя выи, – и благо вам будет и долголетии будете на земли... Вы же чада, делом и словом угождайте родителям своим во всяком блазе совести, да благословение будет от них».

Інша тенденція полягає в тому, що «Домострой» дозволяє батькам суворо карати своїх дітей - «и не ослабей бия младенца, ащо бо жезлом бияши его, то не умрет, но здраве будет: ты бо бия его по телу, душу его избавляешь от смерти».

Третя тенденція дозволяє з великою натяжкою виявити риси інституту позбавлення батьківських прав як неприпустимість «нехтування» до своїх дітей. Таке «нехтування» розглядалося як гріх, за який «ответ дати им самим за дети своя в день страшного суда».

У 1551 році державне регулювання щодо захисту прав дітей знаходить своє відображення в «Стоглаве», де в 36-му розділі із назвою «Про покарання дітей своїх» регламентується наступне: «Также и чада их родителей своих почитали бы и слушали во всем по священным

правилам. Иже чет родителя своя, той оцыстится от грех своих и от бога прославится. Также и юных детей своих наказуйте и учите страху божию, чтобы жили в чистоте и в покаянии и в прочих добродетелях. А сквернословие бы и предисловие никогда не именовалось».

Слід зазначити, що правила, які стосуються дітей, містяться в «Соборном Уложенні» 1649 року царя Олексія Михайловича, де відбулося об'єднання церковного і світського права. У цьому документі відображені правила, що мають безпосереднє відношення до дітей. Так, точніше визначається, наприклад, вік повноліття, який коливається від 15 до 20 років. При цьому в п'ятнадцять років закінчувалося «малолітство», а при настанні 20 років припинялося неповноліття в цілому. Відносини між батьками і дітьми могли складатися так, що за батьками зберігалось право продавати своїх дітей в холопство. Також залишалось право батька і матері віддавати своїх дітей у кабалу, коли батьки самі переходили в холопство. З часом це право переходить в служіння «в работу на урочные годы». Таким чином, на думку А.М. Нечаєвої, як і раніше, ні звичаї, ні закони не визначали меж права батьків «направляти своїх дітей», яке замінило собою давнє право на життя дитини. Бути «незаконнонародженим» вважалося ганебним і «назвавший кого-либо таковым неправильно должен был платить за бесчестье». Батьківська влада, як і раніше була двоїстою, тобто належала обом батькам. Вбивство сина чи дочки тягло за собою для батьків лише тюремне ув'язнення на рік, а після відбуття - церковну покуту.

Так, 15 квітня 1771 року Петро I став обмежувати батьківську владу: «Обычай был в России, который ныне есть, крестьян, деловых людей, мелкое шляхетство продают врознь, кто похочет купить, как скотов, чего во всем светя не водится», а «наипоче от семей, от отца или от матери, дочь или сына помещик продает, «отчего немалый вопль бывает»». «Оную продажу людям пресечь, а ежели невозможно того будет – вовсе пресечь, то хотя бы по нужде и продавали целыми фамилиями или семьями, а не порознь». Крім цього, Петро I в Указі «Про порядок спадкування» у 1714 році встановив вік для вступу в шлюб для нареченої – 17 років, для нареченого – 20 років. А в 1724 році «повелел родителей приводить к присяге, что они не понуждали своих детей к браку».

Разом із тим, Петро I у 1715 році формулює в «Артикуле 176 Устава воинского»: «ежели холостой человек пребудет с девкою, и она от него родит, то оный для содержания матери и младенца, по состоянию его, и платы нечто имеет дать, и сверх того тюрьмою и церковным покаянием имеет быть наказан, разве что он потом на ней женится, и возмет ее за сущую жену, и в таком случае их не штрафовать».

За часів правління Катерини II батьки, як і раніше, могли карати своїх дітей. Крім того, могли і відправити їх в «смирительные дома», які стали створювати з 1775 року відповідно ст.391 Указу «Установи для управління губерній». У роки царювання Катерини II значна увага приділяється адміністративно-організаційним змінам у влаштуванні дітей-сиріт, а принцип становості знаходить більш чіткі риси. Так, для одного стану вимоги про виховання були одні, а для іншого інші. Наприклад, на дворянську опіку покладався обов'язок виховувати підростаючого дворянина так, щоб він міг «вести життя порядну, подібну з достатком, безклопотную від позикодавців і безтурботну від домашнього безладу, віддалену від марнування...». Що стосується міщан і купців, то в ст.305 Указу «Учреждения для управления губерній» були інші правила виховання: «щоб міг виховуватися в знанні пристойного його станом промислу або ремесла. Зміст же малолітнього розташувати за його майну без надмірності і без розкішних забаганок, щоб малолітній від самої юності схильний був до більшої впевненості, і через те приготувався, в якому стані бути не трапилось, вести життя порядну, працелюбну, помірну і віддалену від лютовства і всякого роду непорядків і шаленств, що крім недовіри один до одного в промислах, торгах і ремеслах всякого ода нічого не виробляють, від недовіри ж буває падіння промислу, торгу і ремесла, а довіра або кредит є наслідки чесності і порядного ведення справ, промислу, торгу і ремесла». Таким чином, можна зробити висновок, що принцип становості, тільки зміцнив захист осиротілих дітей. Що ж стосується опіки в селян, то «на старост і старшин покладався обов'язок для прожитку малолітніх і вони повинні були віддавати безпорадних сиріт самостійним односельцям у двір, з тим, щоб вони годували їх, а у винагороду користувалися, до повноліття, їх працями».

Катериною II були створені спеціальні установи для дітей, що залишилися без сім'ї. Так, 1 вересня 1763 Маніфестом «Про заснування Виховного Будинку з особливим госпіталем для

незаможних породіль» був організований притулок. Суттю створення таких установ, мабуть полягала в тому, щоб викоринити жебрацтво. Будувалися притулки на пожертвування, за ініціативою благодійників і не тільки. У Зводі Законів громадського піклування за параграфом 192 засновувалися «Сирітські дома» для піклування і виховання дітей «чоловічої і жіночої статі». У «Сирітські доми» приймалися: сироти обох статей, що залишилися після батьків без їжі; жіночої статі діти невільників, що знаходяться на кріпацьких роботах; осиротілі немовлята померлих в клініці матерів (Статуту повивального мистецтва 15 липня 1811)».

З приводу поміщення дітей у притулки М.В. Ломоносов зазначав: щоб матері не вбивали своїх незаконнонароджених дітей і для уникнення настільки жахливого лиходійства і для збереження життя невинних немовлят необхідно «учинить нарочные богоданные дома для невозбранного зазорных детей приему, где богоданные старушки могли бы за ними ходить вместо матерей или бабок».

У притулку діти віком від 7 до 11 років ходили в школу по одній годині кожен день. У віці від 11 до 14 років хлопчики і дівчатка навчалися різним ремеслам. Після 14-15 років вихованці прагнули до «досконалому закінченню різних майстерств». При настанні 20-річчя із «кордонів одного будинку ще не випускаються. Хто одружується на тутешній вихованці, має право користуватися роки 3 або 4 майстернями при Домі, працюючи на себе за плату». Наділялися вихованці привілеями. Так, вони та їхні нащадки залишалися вільними і не в якому разі не могли бути поневоленими або зроблені кріпаками, і якщо вихованець одружується на кріпосній, то його дружина робиться вільною, якщо вихованка вийде заміж за кріпака, вона особисто залишається вільною.

На наш погляд, за часи правління Петра I та в епоху Катерини II простежуються такі тенденції щодо адміністративно-правового захисту прав дитини: на державному рівні здійснювалася боротьба з бідняками; обмежується батьківська влада над дітьми; з'являється нова внутрішня соціальна функція держави – виховання і турбота про осиротілих дітей (створюються притулки, виховні будинки, діти віддаються в сім'ї на утримання); опіка стала розглядатися на законодавчому рівні, що підняло престиж цього інституту; усиновлення в законодавчому аспекті не розглядалося, але мали місце і поодинокі випадки; законодавчо встановлені правила виховання дітей для блага держави; відсутнє позбавлення батьківських прав, винятком був той випадок, коли батьки виховували дітей в іншій вірі.

Таким чином, за часів правління Катерини II формується державна соціальна функція, яка полягає у вихованні дітей, забезпеченні їх прав, що є основою положень адміністративно-правового захисту прав дітей та їх соціального захисту.

Таким чином, монопольний період можна охарактеризувати як добу необмеженої батьківської влади та абсолютного підпорядкування дитини волі батьків; період виховання дітей в суворому дотриманні язичницьких звичаїв і традицій із використанням язичницьких звичаїв. Відмітимо, що опіка стала розглядатися на законодавчому рівні, у результаті чого було піднято престиж даного інституту, а усиновлення в законодавчій площині не розглядалося, хоча і мали місце поодинокі його випадки. Також слід відзначити, що було відсутнє позбавлення батьківських прав, винятком був лише той випадок, коли батьки виховували дітей в іншій вірі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права) / Д.А. Керимов. – М.: Аванта, 2001. – 560 с.
2. Иванова А.Н. Уголовная ответственность за незаконный оборот драгоценных металлов и камней: автореферат диссертации на соискания ученой степени кандидата юридических наук: специальность 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / Александра Николаевна Иванова. – М., 2000. – 25 с.
3. Казанцева К.В. Історія розвитку кримінального законодавства, що забороняє незаконні дії у сфері обігу дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння / К.В. Казанцева // Науково-практичний додаток до журналу Міліція України. – 2008. – № 74. – С. 3–6.
4. Сергеевич В.И. Лекции и исследования по древней истории русского права / В.И. Сергеевич. – СПб.: Типография М.М. Стасюлевича, 1910. – 227 с.

5. Неволин К.С. История российских гражданских законов / К.С. Неволин. – СПб.: Типография императорской Академии наук, 1851. – 536 с.
6. Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права / М.Ф. Владимирский-Буданов. – 4-е изд., доп. – СПб., К.: Изд. Н.Я. Оглоблина, 1905. – 694 с.
7. История культуры Древней Руси / под ред. Н.Н. Воронина, М.К. Каргера и М.А. Тихановой. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1951. – Т. 2. – 484 с.: ил.: карт.
8. Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права / М.Ф. Владимирский-Буданов. – 4-е изд., доп. – СПб., К.: Изд. Н.Я. Оглоблина, 1905. – 694 с.
9. Загоровский А.И. О внебрачных детях по новому закону / А.И. Загоровский – Одесса: "Экономическая типография", 1903. – 85 с.
10. Кормчая. Напечатана с оригинала патриарха Иосифа: в 2-х т. // Церковь: приложение, 1912. – 1476 с.

УДК 351.95

ОСОБЛИВОСТІ ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДСБЕЗ МВС УКРАЇНИ

Лібенко І.Ю., ад'юнкт

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті розглядається сутність та особливості принципів адміністративно-юрисдикційної діяльності Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України. Акцентується увага на невизначеності принципів адміністративно-юрисдикційної діяльності міліції в чинному законодавстві.
Ключові слова: адміністративна діяльність, адміністративно-юрисдикційна діяльність, принципи, Державна служба боротьби з економічною злочинністю.

Libenko I.Yu. ОСОБЕННОСТИ ПРИНЦИПОВ АДМИНИСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГСБЭП МВД УКРАИНЫ / Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Украина

В статье рассматривается сущность и особенности принципов административно-юрисдикционной деятельности Государственной службы борьбы с экономической преступностью. Акцентируется внимание на неопределенности принципов административно-юрисдикционной деятельности милиции в действующем законодательстве.

Ключевые слова: административная деятельность, административно-юрисдикционная деятельность, принципы, Государственная служба борьбы с экономической преступностью.

Libenko I.Yu. FEATURES OF THE PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE-JURISDICTIONAL ACTIVITY STATE SERVICE OF FIGHTING AGAINST ECONOMIC CRIMINALITY MIA OF UKRAINE / Dnipropetrovs'k state university of internal affairs, Ukraine

This article discusses the nature and characteristics of the principles of administrative jurisdiction of the State service of fighting against economic criminality. Attention is drawn to the uncertainty principles of administrative and jurisdictional police activity in the current legislation.

Key words: administrative activity, administrative jurisdictional activity, the principles, the State service of fighting against economic criminality.

Теперішній час характеризується стрімким розвитком суспільних відносин в Україні. Перехід від застарілої адміністративно-командної системи управління до публічного адміністрування в Україні спричинив численні системні трансформації на правовому та організаційному рівнях, що пронизують функціонування всіх державних органів.

Така якісна реорганізація публічної адміністрації в Україні зумовлена необхідністю продовження адміністративної реформи та вектором держави на євроінтеграцію, що дозволить нашій державі стати повноцінним членом світової демократичної спільноти. У системі органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади в Україні чільне місце посідають саме